

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

Изготвил рецензията: проф. д-р Николай Христов Щерев

Автор на дисертационния труд: Нина Валериева Костадинова-Вачкова

Тема на дисертационния труд: „Екипният подход в индустриалните предприятия“

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 1146/17.12.2019г. на Ректора на Стопанска Академия „Д.А.Ценов“ – Свищов, както и Решение на научното жури за определяне на рецензенти по процедурата на защита на дисертационния труд

I. Информация за докторанта

Докторантът: Нина Валериева Костадинова-Вачкова, се е обучавала по докторска програма към катедра „Индустриален бизнес и предприемачество“ на Стопанска Академия „Д.А.Ценов“ – Свищов по научна специалност „Икономика и управление (индустрия)“ съгласно Заповед на Ректора на СА-Свищов. Обучението е осъществено в редовна форма през периода 2017-2020г.

- *Кратка биографична справка:* Нина Валериева Костадинова-Вачкова е родена през 1977г. През 1996 г. завършва Държавната Търговска Гимназия в гр. Свищов, през 2000г. придобива образователната квалификационна степен – бакалавър по администрация и управление в СА-Свищов, през 2003 – магистър по Индустриален мениджмънт, и от 2017г. е докторант в катедра „Индустриален бизнес и предприемачество“ към Стопанската академия. Владее немски език.
- *Заемани длъжности до момента:* според предоставената биографична справка : Нина Валериева Костадинова-Вачкова е заемала различни длъжности в бизнеса: от Отчетник-ревизор до Управител на предприятие.
- *Кратка информация за изпълнението на индивидуалния план:* според предоставената справка докторант Нина Валериева Костадинова-Вачкова е изпълнила всички предвидени в индивидуалният ѝ план дейности, вкл. и са изпълнени минималните национални изисквания за ОНС „Доктор“ като е представила за рецензиране 2 доклада от

конференции, 2 статии в реферирани издания, 1 студия (в съавторство) и 1 глава от колективна монография (на английски език).

II. Общо представяне на дисертационния труд.

A. Оценка за: актуалност на темата; целта; задачите; и основната теза на дисертационния труд

1. *Актуалност на темата:* Актуалността на темата е безспорна: повишаване на ролята на индивида в съвременното производство с преминаване от ръчни към машинни процеси. Това налага изграждане на екипи от индивиди, които да заменят формираните производствени групи в индустриалните предприятия. Представените аргументи като: преминаване от използване на подхода на човешките ресурси към подхода на човешкия капитал; необходимост от гъвкавост в производствените системи с оглед постигане на конкурентоспособност и интернационализация на бизнеса; европейските перспективи към ре-индустриализация на бизнеса са важни и присъстват не само в уводната част на дисертационния труд, но са залегнали като основна линия, мотивираща развитието на теоретичните и приложните въпроси на дисертационното изследване.

2. *Цел и задачи:* Като основна цел е поставена следната: на базата на обстоен анализ, да се проучат възможностите за прилагане на екипния подход и да се идентифицират факторите, оказващи влияние върху процеса на формиране на ефективни екипи. Така дефинираната цел е намерила израз в декомпозиране на 6 задачи на дисертационния труд.

Въпреки, че приемам така поставените основна цел и задачи, считам, че те подценяват резултатите, постигнати в дисертационния труд. Основният резултат, който може да бъде разработен и защитен с права на интелектуалната собственост е: разработен е „приложен модел за ефективно управление на екипи в индустриалните предприятия“. Считам, че една основна цел като: да се предложи приложен модел за прилагане на екипния подход в индустриалните предприятия на основата на теоретично проучване на екипите и екипния подход в икономиката и приложно проучване на възможностите и перспективите за внедряване и управление на екипи при производството на обувки, би било по-удачно.

3. *Теза на дисертационния труд:* основната теза е, че екипният подход на организация на трудовата дейност предоставя многопосочни предимства за стопанските субекти от обувното производство. Изграждането на ефективни екипи изисква прилагането на обосновани и гъвкави решения за тяхното формиране, представяне и развитие

Изведената теза може да се оцени като коректно зададена и в следствие, успешно защитена в цялостното съдържание на дисертационния труд.

В. Оценка за: предмета, обекта, структурата и използваната литература в дисертационния труд

1. *Предмет* на дисертационния труд: Основният предмет са възможностите за прилагане на екипния подход в предприятията от обувната индустрия с акцент върху факторите, които оказват влияние върху процеса на използване на екипния подход. Така дефинираният предмет е коректен и отразява съдържателните моменти на дисертационното изследване. Въпреки това, е било възможно предметът да се дефинира по общо като: „използването/приложението на екипния подход“ като се дефинират и мотивират някои ограничения в предмета до достигане на възможностите за прилагане.

2. *Обект* на дисертационния труд: Основният обект са предприятията от подсектор: 15.2 „Производство на обувки“ (НКИД-2008) като изборът на обект е коректно аргументиран, особено по отношение на дефинирания предмет на дисертационното изследване.

3. *Обем* на дисертационния труд: Дисертационният труд, разработен и представен от Нина Костадинова-Вачкова на тема „Екипният подход в индустриалните предприятия“ е в обем от 215 страници и съдържа: увод, основен текст в три глави, списък с използвана литература и 4 приложения. В основната си част трудът съдържа 45 фигури и 14 таблици. Обемът, структурата и съдържанието на дисертационният труд могат да се оценят като напълно задоволителни за присъждане на ОНС „доктор“.

4. *Структура* на дисертационния труд: В структурно отношение основният текст на дисертационния труд е представен в три самостоятелни глави с характер съответно на: теоретична, методическа и приложна глави. Всеки от тези структурни елементи има своята самостоятелност и завършеност и в същото време изразява логическия модел на докторанта като има ясна, точна и напълно коректна обвързаност и последователност между отделните части на дисертационния труд. Независимо от това, че в структурно отношение дисертационния труд е относително балансиран, може да се посочи, че отделните глави са с различна степен на детайлизираност като особено първа и трета глава е могло да бъдат по-детайлно структурирани, а втората (методическа) глава да бъде по-синтезирано представена.

5. *Литература*: Списъкът на използваната литература включва 107 заглавия, в т. число на български и на английски език. Използваната литература е съвременна, обхваща важни и значими аспекти на теорията за управление на екипите и нейното еволюционно развитие, както и разкрива съществени приложни страни на теорията за създаване и използване на екипния подход в различни сектори на икономиката.

6. *Приложения*: Към дисертационния труд са представени 4 приложения: основни определения за екип и за разликата между група и екип, схема на производствен процес в обувните предприятия; анкетна карта за проведеното емпирично изследване; основни фигури, демонстриращи разпределението на отговорите от респондентите. Така представените приложения допълват основния текст на дисертацията и напълно коректно са изведени извън основното тяло.

III. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

1. Мнение за езика, обема и инструментариума на дисертационния труд

Стилът и авторовия език, използван при разработката на дисертационния труд може да се оцени положително. Стилът е строго научен, а езикът е разбираем.

Обемът на изложението, както и използваната съвкупност от подходи и методи за приложен и теоретичен анализ са напълно коректни и позволяват да се изпълнят поставените задачи и да се реализира поставената основна цел на дисертационното изследване. Въпреки това, е могло авторът по-конкретно да представи използваната съвкупност от изследователски подходи и методи, представени на стр.16: в представения за рецензиране материал са само схематично изброени в 1 параграф.

2. Мнение доколко авторефератът отразява точно и пълно труда.

Представените съдържателни моменти на дисертацията са намерили своето адекватно място в представения за рецензиране Автореферат на дисертационния труд. Авторефератът е в обем от 45 страници като коректно представя основните тези, изводи и резултати, представени в дисертационния труд. Структурата и съдържанието на автореферата са в съответствие със законовите и подзаконови изисквания.

Представените доказателства по дисертационния труд: 1 глава от колективна монография, 1 колективна студия, 2 самостоятелни статии в реферирани издания и 2 доклада от научни конференции, отразяват съществени части от дисертационния труд и напълно удовлетворяват изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

IV. Научни и научно-приложни резултати от дисертационния труд

A. Основни научни и/или научно-приложни резултати

Основните резултати, постигнати в дисертационното изследване могат да се изведат в 2 основни групи:

1. *научни резултати*: основните научни резултати са свързани с обобщения на теоретичните постановки, свързани с предмета и обекта на дисертационното изследване. Като по-значими могат да се открият:

- проучени са същностните аспекти на екипната организация в индустриалното производство. Това е позволило на докторанта да синтезира основните различия между производствена група и производствен екип (стр.21-26)

- проучени са факторите, влияещи върху създаването и функционирането на екипа в предприятието, вкл. външните фактори (демографски, културални, технологични и пр.) и вътрешно-организационни фактори (организационна култура, стил на управление, система за управление на човешките ресурси и пр.).

- проучени са стъпките (респ. процеса) за изграждане на ефективни екипи в индустриалните предприятия като са посочени и някои важни процедури по управление на екипите в реалните предприятия.

2. *научно-приложни резултати*: основните (научно-)приложни резултати са свързани с изведената методика за провеждане на приложното изследване, както и с извеждане на възможностите и насоките за използване на екипния подход в индустриалните предприятия. Като по-значими могат да се открият:

- изведени са основните стъпки от методиката за провеждане на приложно изследване, които са коректно зададени и съответно изпълнени от докторанта. В това направление положителна оценка заслужава систематизацията на основни показатели, които следва да бъдат наблюдавани за оценка степента на използване и открояване възможностите за внедряване на екипния подход в индустриалните предприятия.

- изведени са особеностите на използване на екипния подход при организация на производството в обувните предприятия на основата на оценка на резултатите на други автори (стр.90-91).

- проведен е анализ на степента на използване на екипния подход в производството на обувки (стр.113- 153) като са открити не само степента на използване на екипния подход, но и са оценени факторите на външната и вътрешно-организационната среда за изграждане на ефективни екипи в производството на обувки.

- систематизирани са факторните условия за използване на екипния подход и са предложени конкретни насоки за подобряване на екипната работа в индустриалните предприятия (стр.154-186).

- предложен е авторов приложен модел за ефективно прилагане на екипния подход в индустриалните предприятия (стр.187-200).

В заключение, дисертационният труд представен от Нина Валериева Костадинова-Вачкова демонстрира наличието на редица научни и научно приложни резултати, които са резултат от изпълнението на поставените изследователски задачи. Постигнатите резултати са авторови и са безспорни. Голяма част от тях са в основата на оценката за наличието на научни и научно-приложни приноси на дисертанта.

В. Използвана методология в дисертационния труд

Методологията на дисертационното изследване е представена във втора глава на дисертационния труд като са обхванати 2 съществени елемента: Методология и обхват на изследването; Методико-организационни аспекти на изследването.

1. *Методология и обхват* на изследването: положително се оценява извеждането на основни принципни постановки на провежданото приложно изследване, което дава ориентир за методите за изследване и източниците на информация. Въпреки, положителната ми оценка, методологията на изследването би спечелила, ако е била представена общата логическа рамка на приложното изследване и са били дефинирани отделни под-тези на изследването, чрез които да се докаже/отхвърли тезата на дисертационния труд.

2. *Методико-организационни аспекти на изследването:* представени са основните научно-изследователски методи, методически инструментариум, източниците на информация и са изпълнени етапите и провеждане на емпирично изследване. От представеното съдържание следва, че методико-организационните аспекти напълно отговарят на поставената докторантска теза и са в изпълнение на голяма част от заложените в увода задачи на дисертационното изследване. Етапите на приложното изследване са изпълнени коректно, което позволява на автора да получи статистически значими резултати по отношение на обекта и предмета на дисертационното проучване.

С. Изпълнение на поставените задачи и постигане на целта на дисертационния труд

В заключителната част на дисертационния труд (стр.201-207) е направен синтез и са извършени обобщения по отношение на постигнатите резултати, по отношение на изпълнението на поставените задачи и по отношение на докторантската теза. Приемам направените обобщения като напълно коректни, с което се потвърждава изпълнението на дефинираните основна цел и 6 задачи на дисертационния труд, както и се потвърждава дефинираната от докторанта теза на дисертационното изследване.

V. Научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд

Структурата и съдържанието на представения от Нина Валериева Костадинова-Вачкова докторантски труд са основание да заключа, че представената за рецензиране дисертация притежава редица **безспорни приноси**. В теоретико-приложен план приносите отразяват осъвременяване на използването на екипния подход в индустриалните предприятия чрез теоретично проучване на еволюционните основи на концепцията за екипите и управление на екипите, която концепция е адаптирана за българските условия в модел за прилагане на екипния подход в индустриалните предприятия. Съобразно това напълно приемам дефинираните от докторанта четири приноса в дисертационния труд като те могат да се разделят в две групи:

- *научни приноси:*

1. допълнено е теоретичното познание относно възприемането, прилагането и усъвършенстването на екипния подход в индустриалните предприятия.
2. разработен е обобщен концептуален модел за прилагане и усъвършенстване на екипния подход в индустриалните предприятия.

- *научно-приложни приноси:*

1. разработена е и е апробирана приложна методика за анализ и оценка на възможностите за въвеждане на екипния подход на основата на идентифицирана система от показатели за оценка.
2. Идентифицирани са текущите условия, предпоставки и възможности за въвеждане на екипния подход в обухните индустриални предприятия в страната.

Приносите са дефинирани точно и ясно като цяло отразяват реално постигнатите резултати от докторанта при изпълнение на целта и задачите в дисертационния труд. Посочените приноси са лично дело на докторанта и могат да се оценят високо от гледна точка на практическата им значимост за представителите на реалното производство, които притежават специфично ноу-хау, подходящо за изграждане на ефективна екипна работа в производството.

VI. Въпроси по дисертационния труд

Общото ми мнение е, че дисертационният труд, представен от Нина Валериева Костадинова-Вачкова, не притежава значими пропуски или явни грешки, които да намалят оценката ми за качествата на труда. Но независимо от посочените в рецензията доказателства за редицата безспорни положителни страни и приноси моменти на докторантския труд, могат да се открият и някои спорни моменти:

- Въпреки, че положителна оценка заслужава проведеното задълбочено теоретично проучване на еволюцията на използването на екипния подход и особено на разграничаване на груповата работа от екипната работа, считам че са налице отделни бели полета по отношение на използването на екипния подход в производството. В тази връзка може да се поставят следните 2 въпроса:

- Възможно ли е при всички производствени процеси и дейности, на примера на производството на обувки, да бъде приложен екипния подход в производството? и
- Въпреки безспорната връзка между използването на екипния подход и системата за управление на човешките ресурси, на примера на изследваните предприятия, възможно ли е изградената в практиката СУЧР да не позволява ефективното изграждане на екипи в производството?

Заклучение

Предложеният дисертационен труд от Нина Валериева Костадинова-Вачкова на тема „Екипният подход в индустриалните предприятия“ напълно отговаря на изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в СА "Д.А. Ценов" – Свищов за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Като имам предвид посочените по-горе положителни моменти на структурата и съдържанието на дисертационния труд, научните и приложните резултати и приноси в него, както и качествата на автора, считам, че дисертацията представлява завършено

оригинално авторско изследване. Всичко това ми дава основание да изразя своето **ПОЛОЖИТЕЛНО** становище на **Нина Валериева Костадинова-Вачкова** да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност: „Икономика и управление“ /индустрия/.

10.02.2020г.
гр.София

Рецензент:

/проф.д-р Николай Щерев/

